

Sygn. akt II USK 573/21

POSTANOWIENIE

Dnia 11 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania M. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
z udziałem K. Spółki z o.o. w W.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 stycznia 2022 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 21 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
odstępuje od obciążania ubezpieczonej kosztami postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w W. wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2018 r., XIV (...), oddalił odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z dnia 20 grudnia 2016 r. stwierdzającej, że M. L. (dalej ubezpieczona) od dnia 1 kwietnia 2016 r. jako pracownik nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym u płatnika składek K. Spółki z o.o. z siedzibą w W. Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2021 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) oddalił apelację i zasądził od odwołującej się na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. zwrot kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu odwoławczym.

W skardze kasacyjnej ubezpieczona zarzuciła naruszenie prawa materialnego, to jest art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1778 ze zm.), w związku z art. 1 ust. 1, art. 2, art. 4 oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (aktualnie, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1133 ze zm.) w związku z art. 6, art. 58 § 2, art. 65 i art. 83 k.c. w związku z art. 2, art. 22 oraz art. 300 k.p. w związku z art. 65 ust. 1 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP. Potrzebę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania odwołująca się uzasadniła występowaniem istotnego zagadnienia prawnego wymagającego odpowiedzi na pytania: 1) Czy w świetle gwarancji zawartych w Konstytucji RP, w szczególności wynikających z art. 67 i 65 Konstytucji RP, możliwe jest: a) dokonanie takiej wykładni art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 1 ust. 1 w związku z art. 2, w związku z art. 4 oraz art. 6 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w związku z art. 6 w związku z art. 58 § 2, art. 65 oraz art. 83 k.c., w związku z art. 2 i art. 22 w związku z art. 300 k.p., która skutkuje dopuszczalnością uznania pozorności umowy o pracę, a co za tym idzie pozbawieniem kobiety w ciąży świadczeń z ubezpieczenia społecznego, pomimo istnienia pisemnej umowy o pracę, zgłoszenia pracownicy do ubezpieczenia społecznego oraz zeznań stron umowy potwierdzających jej rzeczywisty charakter, jedynie na podstawie odmiennej oceny faktów mających miejsce po zawarciu umowy o pracę, opartej na "zasadach logiki i doświadczenia życiowego", a więc na podstawie uprawdopodobnienia a nie udowodnienia pozorności umowy o pracę, b) obciążenie ubezpieczonego ciężarem dowodu na podstawie art. 6 k.c. w ten sposób, iż wątpliwości co do stanu faktycznego interpretowane są na niekorzyść ubezpieczonego, 2) czy w świetle gwarancji zawartych w Konstytucji RP, w szczególności wynikających z art. 67 i 65 Konstytucji RP, możliwe jest uznanie, iż drobne wątpliwości do zakresu zadań realizowanych przez pracownika, są wystarczającą podstawą do uznania pozorności stosunku pracy, skutkującego pozbawieniem prawa do zabezpieczenia społecznego z tytułu choroby i macierzyństwa?

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie jako bezpodstawnej, a także o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Powódka uważa, że jej skarga powinna zostać rozpoznana przede wszystkim dlatego, że w sprawie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego związanego z wykładnią wskazanych przepisów i dokonanie oceny, czy w świetle zaistniałych w sprawie okoliczności umowę o pracę zawartą przez nią w trakcie ciąży można uznać za pozorną.

Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruuujących to zagadnienie. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu.

Przedstawione przez skarżącą zagadnienie prawne wielokrotnie było rozstrzygane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, które należy je uznać za jednolite i utrwalone. Według tego orzecznictwa do ustalenia, że między stronami doszło do powstania stosunku pracy, nie jest wystarczające spełnienie formalnych warunków zatrudnienia, takich jak zawarcie umowy o pracę, przygotowanie zakresu obowiązków, odbycie szkolenia BHP, uzyskanie zaświadczenia lekarskiego o

zdolności do pracy czy zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych, lecz konieczne jest ustalenie, że strony miały zamiar wykonywać obowiązki stron stosunku pracy i to faktycznie czyniły. Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2006 r., III UK 32/06 (LEX nr 957422), do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym nie może dojść wówczas, gdy zgłoszenie do tego ubezpieczenia dotyczy osoby, która nie jest pracownikiem, a zatem zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego następuje pod pozorem zatrudnienia. Podobnie w wyroku z 10 lutego 2006 r., I UK 186/05 (LEX nr 272575), Sąd Najwyższy stwierdził, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu wynika z prawdziwego zatrudnienia, a nie z samego zawarcia umowy o pracę. Taki też pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 września 2006 r., II UK 2/06 (LEX 1615997), w którym uznał, że nie stanowi podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym dokument nazwany umową o pracę, jeżeli rzeczywisty stosunek prawny nie odpowiada treści art. 22 § 1 k.p. W przypadku zgłoszenia do ubezpieczenia osoby niebędącej pracownikiem, decydujące więc jest niepozostawanie w stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 7 lipca 2005 r., II UK 275/04, OSNP 2006, nr 5-6, poz. 96; z 30 maja 2006 r., I UK 161/05, LEX nr 957394; z 2 czerwca 2006 r., I UK 337/05, LEX nr 203581 oraz 8 stycznia 2007 r., I UK 207/06, LEX nr 470024).

Powyższe ma potwierdzenie w poglądach doktryny (por. K. Gadomska: Analiza pozorności zatrudnienia kobiet w ciąży. Przesłanki oceniane przez sądy, Kortowski Przegląd Prawniczy 2015 nr 4, s. 90). W literaturze podkreśla, że jedną z najważniejszych przesłanek przy ocenie zatrudnienia, braną pod uwagę przez sądy, jest to, czy doszło do podjęcia i wykonywania pracy w charakterze pracownika i to czy pracodawca przyjmował świadczenie pracy. Niemożliwe jest więc przyjęcie pozorności zatrudnienia, jeżeli dana osoba faktycznie podjęła zatrudnienie i wykonywała swoje zajęcie, zgodnie z tym, jak określa to kodeks pracy. Sądy - analizując tę przesłankę - biorą pod uwagę, czy pracodawca rzeczywiście miał zapotrzebowanie na zatrudnienie kolejnego pracownika, a nawet, czy utworzenie dla niego nowego miejsca pracy, zaangażowanie nowego pracownika, było ekonomicznie uzasadnione. Sprawdzane jest też, czy po przejściu pracownicy na urlop macierzyński wykonywane przez nią obowiązki zostały przekazane innemu pracownikowi, bądź kilku pracownikom, czy może też została zatrudniona osoba na

zastępstwo. Istotną kwestią jest również, to czy pracodawca miał fundusze na to, aby zatrudnić dodatkową osobę. Warto też zauważyć, że wykonywanie sporadycznych czynności na rzecz pracodawcy, niezwiązanych z umową, z której wynikałby stosunek pracy, nie może być uznane jako świadczenie umówionej pracy.

W przypadku umowy o pracę zawartej przez ubezpieczoną sądy pierwszej i drugiej instancji ustaliły, że - mimo zawarcia umowy o pracę oraz wypełnienia formalności z tym związanych - strony nie miały zamiaru tej umowy realizować i faktycznie nie miało miejsce świadczenie pracy w reżimie pracowniczym. Powyższe doprowadziło do uznania przez Sąd Apelacyjny, że oświadczenie woli stron złożone zostało jedynie dla pozoru (art. 83 § 1 k.c.). Pozorność czynności prawnej jest natomiast okolicznością faktyczną niepodlegającą kontroli kasacyjnej w ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPIUS 1997 nr 11, poz. 201; z dnia 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 79; z dnia 27 lipca 2000 r., IV CKN 91/00, LEX nr 52450; z dnia 3 marca 2006 r., II CK 428/05, LEX nr 180195; z dnia 18 maja 2006 r., II UK 164/05, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2006 nr 9, s. 33 oraz z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09 (LEX nr 515699).

Nie wymaga także pogłębionej analizy prawnej podnoszone przez ubezpieczoną zagadnienie dotyczące ciężaru dowodu na podstawie art. 6 Kodeksu cywilnego. W tej materii warto przywołać postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2019 r., II UK 202/18 (LEX nr 2690798), w którym podkreślono, że przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach, z których wywodzi ona korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia faktów, z których strona wywodzi korzystne skutki prawne. Należy bowiem mieć na względzie, że sąd rozstrzyga sprawę według właściwego prawa materialnego na podstawie koniecznych ustaleń faktycznych uzyskanych dzięki zebranych środkom dowodowym. Na te ustalenia składają się dowody, które przedstawiają w pierwszej kolejności same strony. W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega

zaś decyzja organu rentowego i ciężar dowodu będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli więc organ rentowy na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu administracyjnym zarzuca fikcyjność umowy o pracę i brak świadczenia pracy, to w postępowaniu sądowym odwołujący się ubezpieczony jest zobowiązany co najmniej do odniesienia się do tych zarzutów (art. 221 k.p.c.) oraz wykazania faktów przeciwnych niż twierdzone przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji.

Skarżąca formułując zagadnienia prawne odnosi się także do gwarancji zawartych w art. 67 i 65 Konstytucji RP. Należy w związku z tym przypomnieć, że art. 67 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji RP stanowi, iż zakres i formy zabezpieczenia społecznego, określa ustawa. Tym samym z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP nie da się wyprowadzić konstytucyjnego prawa do konkretnej postaci świadczenia społecznego. Podstawą ewentualnych roszczeń osób ubiegających się o określone świadczenie z ubezpieczenia społecznego mogą być przepisy ustaw (ewentualnie rozporządzeń wykonawczych wydanych w granicach upoważnienia ustawowego), regulujące szczegółowo te kwestie, nie zaś art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, który upoważnia ustawodawcę do określenia zakresu i form zabezpieczenia społecznego w ustawach (tak np. Sąd Najwyższy w wyroku z 15 listopada 2017 r., III UK 259/16, LEX nr 2408310). W doktrynie podkreśla się również, że ani art. 65, ani żaden inny przepis Konstytucji RP nie stanowi o "prawie do pracy" rozumianym jako podmiotowe prawo jednostki, któremu odpowiada obowiązek władz publicznych do zapewnienia miejsca pracy (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2000 r., K 1/99; zob. też wyrok z dnia 10 maja 2000 r., K 21/99). W związku z tym nie można z Konstytucji RP wyprowadzać jakiegokolwiek roszczenia jednostki o zapewnienie zatrudnienia (zob. B. Banaszak, M. Jabłoński: uwagi do art. 65 [w:] Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku (red. J. Boć) Wrocław 1998, s. 122; W. Skrzydło: Konstytucja RP. Komentarz, Kraków 1998, s. 63; P. Winczorek: Komentarz do Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Warszawa 2000, s. 88; L. Garlicki, S. Jarosz-Żukowska [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II (red. M. Zubik), Warszawa 2016, art. 65.).

Mając na uwadze przedstawione argumenty, należało przyjąć, że skarżąca nie wykazała, aby w sprawie istniała potrzeba rozstrzygnięcia przytoczonych zagadnień prawnych. Nie są to zagadnienia nowe ani istotne do rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy i rozwoju judykatury. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na mocy art. 102 k.p.c.